

Z Archiwum Muzeów w Chełmnie nad Nerem i w Żabikowie

Anna Ciesielska

nauczyciel języka polskiego w Szkole Podstawowej nr 2 w Mosinie

Temat zajęć: **Marzenia piętnastolatków**

Spis treści

Poziom edukacyjny	3
Czas trwania zajęć	3
Odniesienie do podstawy programowej	3
Cele ogólne	3
Treści nauczania – wymagania szczegółowe	3
Cele edukacyjne	3
ogólne	3
szczegółowe	3
Metody dydaktyczne	4
Środki dydaktyczne	4
teksty źródłowe	4
Przebieg zajęć	5
I. Wprowadzenie	5
II. Rozwinięcie	5
III. Podsumowanie	7
Uwagi do realizacji	7

Poziom edukacyjny

szkoła podstawowa, klasa VIII (ewentualnie VII), język polski

Czas trwania zajęć

2 × 45 minut (najlepiej lekcje łączone)

Odniesienie do podstawy programowej

Cele ogólne

- Rozwijanie zdolności dostrzegania wartości: prawdy, dobra, piękna, szacunku dla człowieka i kierowania się tymi wartościami.
- Kształcenie postawy szacunku dla przeszłości jako podstawy tożsamości narodowej.
- Rozwijanie umiejętności samodzielnego docierania do informacji, dokonywania ich selekcji, syntezy oraz wartościowania.
- Rozwijanie umiejętności wypowiedzania się ustnego i pisemnego.
- Doskonalenie umiejętności współpracy w grupie.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

Klasy IV–VI. Uczeń:

I.1.3) rozpoznaje czytany utwór jako [...] dziennik [...];

I.1.10) rozróżnia narrację pierwszoosobową i trzecioosobową oraz wskazuje ich funkcje w utworze;

I.1.20) wskazuje wartości w utworze oraz określa wartości ważne dla bohatera.

Klasy VII–VIII. Uczeń:

I.1.7) określa w poznawanych tekstach problematykę egzystencjalną i poddaje ją refleksji;

I.2.4) dostrzega różnice między literaturą piękną a literaturą naukową, popularnonaukową, publicystyką i określa funkcje tych rodzajów piśmiennictwa.

Cele edukacyjne

ogólne

- kształcenie umiejętności odbioru tekstów kultury i wyszukiwania potrzebnych informacji;
- poznanie faktów dotyczących Holocaustu;
- tworzenie spójnych wypowiedzi ustnych i pisemnych;
- doskonalenie umiejętności współpracy w grupie;

szczegółowe

uczeń

- redaguje fragment dziennika;
- słucha uważnie tekstu i czyta go z uwagą;
- współpracuje w grupie;
- wyszukuje informacje w tekście;
- korzysta z różnych źródeł wiedzy, dokonując selekcji i syntezy informacji;

- rozróżnia cechy dziennika i tekstu popularnonaukowego;
- nazywa wartości ważne dla bohatera tekstu oraz dla siebie;
- poznaje warunki życia Żydów w czasie II wojny światowej oraz ich przeżycia.

Metody dydaktyczne

- praca twórcza – redagowanie fragmentu dziennika;
- praca w grupach;
- praca z materiałami źródłowymi – dziennikiem i tekstem popularnonaukowym, encyklopedią lub innym źródłem informacji;
- elementy metody rozwiązywania problemów.

Środki dydaktyczne

teksty źródłowe

- *Fragmenty dziennika Rywki Lipszyc* [tekst źródłowy nr 43];
- Michael Alberti, „*Nikczemna perfidia, niska, bezmierna chciwość oraz zimne, wyrachowane okrucieństwo*” – *ostateczne rozwiązanie kwestii żydowskiej w Kraju Warty* [tekst źródłowy nr 2];
- encyklopedie i telefony/tablety/laptopy z dostępem do Internetu dla każdej grupy.

Przebieg zajęć

I. Wprowadzenie

1. Nauczyciel podaje uczniom temat lekcji. Krótko określa cele lekcji: Na dzisiejszej lekcji będziecie doskonalić umiejętności redagowania dziennika, pracy z tekstem popularnonaukowym i różnymi źródłami informacji oraz zastanawiać się nad wartościami ważnymi dla piętnastolatków żyjących w różnych czasach.
2. Praca twórcza (indywidualnie) – nauczyciel poleca uczniom zredagowanie fragmentu własnego dziennika, w którym uwzględnią dokończenie dwóch wypowiedzi: „dla mnie byłoby wielkim szczęściem...” i „nawet najcięższa praca, o ile...” – wypowiadając się na temat świata wartości współczesnego nastolatka; żeby stworzyć uczniom komfort szczyrych wypowiedzi, mogą to być zapiski na niepodpisanych kartkach.
3. Odczytanie przez uczniów lub nauczyciela (gdy prace mają charakter anonimowy) fragmentów kilku dzienników. Nauczyciel prosi uczniów o wskazanie wspólnych wartości współczesnych nastolatków na podstawie odczytanych wypowiedzi.
4. Nauczyciel dzieli uczniów na 4–5-osobowe grupy, w których będą pracować na obydwu godzinach lekcyjnych.

II. Rozwinięcie

1. Nauczyciel odczytuje pierwszy akapit dziennika Rywki Lipszyc z 26 I 1944 r. Pytanie do uczniów: Co jest wartością dla autorki dziennika? Odpowiedzi udzielają chętni uczniowie.
2. Nauczyciel odczytuje na głos pozostałe zapisy dziennika, nie podając jednak imienia i nazwiska autorki tekstu. Uczniowie mają kartki z dziennikiem (bez imienia i nazwiska autorki) przed sobą, by śledzić czytany tekst.
3. Zadanie I w grupie:
 - a) Odpowiedzcie na pytanie: Dlaczego autorka dziennika ma tak szczególne wyobrażenie szczęścia? W tym celu dokonajcie analizy dziennika – ustalcie, kim może być bohaterka? Poszukajcie informacji z wykorzystaniem różnych źródeł – encyklopedii lub Internetu. Nauczyciel może wskazać słabszej grupie czy takiej, która poprosi o „koło ratunkowe”, znaki rozpoznawcze: Tora, pieczenie mac, data zapisków.
 - b) Nauczyciel wskazuje uczniów z poszczególnych grup, prosząc ich o odczytanie efektów pracy grupy.
4. Nauczyciel czyta informacje o autorce dziennika. Następnie prosi chętnych lub wskazanych uczniów o odpowiedzi na pytania: Czy coś zaskoczyło cię w tych informacjach? Czy tak wyobrażałeś sobie autorkę dziennika?

5. Nauczyciel wyjaśnia uczniom, że relację piętnastolatki porównają z tekstem popularnonaukowym, który mówi o warunkach życia Żydów w czasie II wojny światowej. Nauczyciel prosi uczniów, by każdy z nich na swoim egzemplarzu, podczas odczytywania przez niego tekstu na głos, podkreślił niezrozumiałe i trudne dla niego słowa, pojęcia.
6. Zadanie II w grupie: (powinno kończyć pierwszą i rozpoczynać drugą godzinę lekcyjną):
 - a) a) Wyjaśnijcie słowa i pojęcia, które członkowie grupy wskazali jako trudne. Możecie korzystać z posiadanej wiedzy lub dostępnych źródeł informacji. Nauczyciel nadzoruje pracę uczniów – jeśli zauważy, że uczniowie zaznaczyli niewiele słów, sam wskazuje na konieczność wyjaśnienia ważnych pojęć (przede wszystkim: antysemityzm, naziści, elity, pogromy, eksterminacja, Kraj Warty, volksdeutsch, Greiser, getto).
 - b) b) Prezentacja efektów pracy grup – nauczyciel wskazuje uczniów z poszczególnych grup, prosząc ich o wyjaśnienie 2–3 pojęć, by nie powtarzać tych samych informacji.
7. Zadanie III w grupie:
 - a) Wypiszcie na podstawie tekstu formy represjonowania Żydów.
 - b) Prezentacja efektów pracy grup – każda grupa podaje kolejno jeden sposób represji, dwaj sekretarze naprzemiennie zapisują odpowiedzi na tablicy. (Uczniowie powinni wskazać: izolacja w gettach, kradzież mienia, zakaz podejmowania pracy zawodowej, praca przymusowa; okrucieństwa, morderstwa, jakich dopuszczały się wkraczające oddziały armii niemieckiej wobec ludności żydowskiej, czynione z pobudek antysemickich, pogromy, akcje zemsty, eksterminacja propolskiej inteligencji; zastraszanie; poniżanie, pozbawienie praw, głód).
8. Zadanie IV w grupie:
 - a) Zapiszcie odpowiedzi na 3 pytania:
 - Jakie dostrzegacie różnice i podobieństwa między obydwoma tekstami pod względem treści i formy? (dziennik i tekst popularnonaukowy – wspólna tematyka, ale perspektywa indywidualna/spojrzenie ogólne; styl potoczny, osobiste zapiski, narracja 1-osobowa/styl popularnonaukowy, narracja 3-osobowa).
 - Jakich uczuć i emocji doświadczali Żydzi? (strach, przerażenie, rozpacz, bunt, złość, poczucie beznadziei, osamotnienie, wstyd).
 - Co dodawało sił Rywce? (wiara w Boga, pisanie pamiętnika, pieczenie, przygotowania do świąt, przyjaciółka, piękna pogoda, praca wykonywana dla innych).
 - b) Prezentacja efektów pracy grup – nauczyciel prosi uczniów z poszczególnych grup o niektóre odpowiedzi, tak by przynajmniej dwie grupy odczytały odpowiedź na każde z pytań.

III. Podsumowanie

1. Nauczyciel krótko podsumowuje pracę z tekstami. Zwraca uwagę na to, że autorka dziennika to rówieśniczka uczniów. Nie wiemy, jak potoczyły się jej powojenne losy. Nauczyciel stawia przed uczniami problem – ostatnie zadanie dla grup: Co możemy zrobić dla Rywki, której los jest nieznan? Zapiszcie swoje propozycje.
2. Nauczyciel prosi przedstawicieli grup o odczytanie propozycji działań.
3. Zapisanie zadania domowego – wybranego wspólnie lub indywidualnie spośród propozycji uczniów.
4. Nauczyciel prosi uczniów o dokonanie samooceny pracy w grupie przez przyznanie odpowiedniej liczby plusów.
5. Nauczyciel rozdaje uczniom karteczki, na których zapisują swoją autorefleksję: Czego nauczyłem się/dowiedziałem się na tej lekcji? Czego chciałbym się jeszcze dowiedzieć?

Uwagi do realizacji

- Pretekstem do przeprowadzenia lekcji może być rocznica powstania w getcie – zapiski z lekcji mogą stanowić gazetkę, która odpowiednio uzupełniona, może na korytarzu szkolnym przypominać o tym wydarzeniu.
- Zadanie wprowadzające może być zadaniem domowym wyprzedzającym – zwłaszcza w sytuacji, gdy uczniowie niechętnie wypowiadają się na temat swoich doświadczeń, wartości lub klasa pracuje dość wolno. Jeśli istnieje ryzyko, że uczniowie nie wiedzą, jak redagować dziennik, warto przypomnieć o narracji w pierwszej osobie i rozpoczęciu zapisu od daty.
- Podział na grupy można przeprowadzić dowolną metodą, jednak dobrze będzie, jeśli będą to grupy składające się z uczniów o zróżnicowanych możliwościach – wówczas zdolniejsi uczniowie pomogą w pracy słabszym (np. odwołując się do swojej wiedzy przy wyjaśnianiu pojęć typu *elita*, *antysemityzm*, *getto*).
- Polecenia do pracy w grupie wyświetlamy na tablicy lub przekazujemy grupom w formie pisemnej, by uczniowie mieli wciąż dostęp do polecenia, które mają wykonać. Warto, by nauczyciel sam wskazywał ucznia, który ma prezentować efekty pracy grupy – sprzyja to mobilizacji do pracy wszystkich członków grupy.
- Wśród propozycji działań uczniów, z których wybieramy zadanie domowe, mogą się znaleźć np. poszukanie w najbliższej okolicy miejsca upamiętniającego zagładę Żydów i odwiedzenie go (fotografia z miejsca pamięci jako dowód), zredagowanie listu otwartego w sprawie szacunku dla wszystkich narodów i wyznań, napisanie wiersza. Czas wykonania zadania uzgadniamy z uczniami. Pamiętając o indywidualizacji pracy, warto dać uczniom możliwość wyboru zadania.
- Jeśli mamy na to czas, możemy poprosić uczniów, by ich autorefleksja miała formę kartki z dziennika o określonej minimalnej długości, np. sześciu zdań. Koniecznie nawiązujemy do wypowiedzi uczniów na następnej lekcji (da nam to szansę przemyślenia, w jaki sposób wykorzystać odpowiedzi uczniów na pytanie, czego chciałbym się jeszcze dowiedzieć).